

Göteborg den 15 december 2023
Havs- och vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se

Synpunkter på förslag till ändrade havsplaner, dnr 2168-23

Sveriges Fiskares PO (SFPO) företräder cirka 250 fiskefartyg som är verksamma inom det demersala fisket. Vi har medlemmar längs hela den svenska kusten - från Strömstad till Kalix. SFPO står för ett långsiktigt hållbart fiske och våra medlemmar är bland de bästa när det handlar om selektivitet, skonsamhet och kvalitet.

Ärendet

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har på regeringens uppdrag tagit fram förslag till ändrade havsplaner för Sverige. Uppdraget syftar till att skapa utrymme för mer energiutvinning i havet. HaV inbjuder nu till samråd om förslagen till nya planer.

SFPO:s synpunkter

Enligt planförslagets planeringsmål ska planerna skapa förutsättningar för ett hållbart yrkesfiske. Havspanerna ska bidra till ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske inom ramen för en ekosystembaserad förvaltning som inkluderar hänsyn till viktiga livsmiljöer både för fisk och för andra arter. Väl förvaltade fiskbestånd och livsmiljöer för fisk är en förutsättning för ett hållbart och konkurrenskraftigt yrkesfiske.

Det föreligger krav på genomförande av en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalken. Kravet innebär att inte endast miljömässiga konsekvenser, utan även sociala och ekonomiska aspekter, behöver inkluderas i avvägningar och bedömning av effekter.

SFPO ifrågasätter att planförslaget med tillhörande konsekvensbedömning, vad gäller yrkesfisket, uppfyller de mål och krav som ställs.

Alla användningar grundar sig på avvägningar och en lämplighetsbedömning utifrån läge, beskaffenhet och behov. Riksintressen och andra allmänna intressen är viktiga för avvägningen.

Eftersom avvägningar och lämplighetsbedömningar i stor utsträckning grundar sig på konsekvensbeskrivningen inleder SFPO med att ge synpunkter på denna och ger sedan synpunkter på Havsplanerna och deras områden.

Synpunkter på konsekvensbeskrivningen

Effekter på fiskbestånd och miljö

HaV hävdar att enligt nuvarande kunskap anses etablering av havsbaserad vindkraft inte utgöra ett hot mot fiskarter eller fiskpopulationer, förutsatt att tillräckliga hänsynsåtgärder införs som är anpassade till lokala förutsättningar. SFPO antar att slutsatsen till stor del grundar sig på rapporter från projektet Vindval som tenderar att nedvärdera negativa effekter och överdriva de positiva effekterna som t.ex. reveffekten. Andra har uttryckt sig mer skeptiskt (våra understrykningar nedan).

Energimyndigheten skriver i sin rapport *Förslag på lämpliga Energiutvinningsområden för havsplanerna*: ”Vad gäller vindkraftens påverkan på fisk- och skaldjursresurserna är kunskapsläget ofullständigt, särskilt vad gäller långsiktiga och kumulativa effekter. Exempelvis är effekter av undervattensljud på exempelvis vandring och lek svårstuderade. Studierna som finns är heller inte entydiga. Studier pekar på både positiva och negativa effekter på fisk- och skaldjurspopulationer.”

Norska Havsforskningsinstitutet publicerade nyligen rapporten *Kunnskapsinhentning for samskistes mellom fiskeri- og havvindsnæring* (Rapport från havsforskningen nr. 2023-40). I rapportens sammanfattning skriver man: ”Mange land i Europa planlegger utbygging av store havvindparker som svar på det økende behovet for fornybar energi og energisikkerhet. Norge, som er verdensledende innen flytende havvindteknologi, står i startgropen av et stort fornybar energi løft for havvind langs kysten. Det er ukjent hvilken effekt havvind vil ha på havmiljøet i norske farvann eller hvordan vindparker vil påvirke andre sektorer som opererer i havområder, som fiskeri.”

Man skriver vidare: ”Dagens forskning kan ikke svare på spørsmålene fiskerne har om hvilke effekter havvindutbygging vil ha på fiskeriene, der er fortsatt mange og store kunnskapshull f.eks. effekt av nytt substrat (REV-effekt), effekter av støy, elektromagnetisme, fjerning av vind og strømdringer, samt effekt av fiske frie områder og forflytting av fiskepress.”

Europeiska revisionsrätten skriver i Executive summary till rapporten *Offshore renewable energy in the EU, Ambitious plans for growth but sustainability remains a challenge* (2023/22): ”Similarly, numerous environmental aspects linked to planned offshore renewable energy deployment are still to be recognised and given the scale of the planned offshore renewable energy rollout in the coming years, the environmental footprint on marine life may be significant.”

Man skriver också: ”The potential negative consequences of offshore renewable energy development on the fisheries sector need to be better identified and addressed.”

SMHI skriver i sitt yttrande till Länsstyrelsen i Västra Götalands län angående vindparken Poseidon: ”I tillägg till detta måste även effekterna av vindkraftverk på vind, vågor och havsströmmar beaktas. Dessa effekter är inte bara lokala och under en kort tidsperiod, som vid

borrning för fundament eller nedläggningar av kablar, utan påverkar större ytor under hela driftsfasen för ett vindkraftverk. Exempelvis förändrar vindkraftparker omblandningen i havets ytskikt, vilket har betydelse för den biologiska produktionen nära havsytan.”

SFPO menar att HaV:s slutsats att ”enligt nuvarande kunskap anses etablering av havsbase-rad vindkraft inte utgöra ett hot mot fiskarter eller fiskpopulationer” vilar på svag vetenskap-lig grund. HaV bör i sin konsekvensbeskrivning ta större hänsyn till de osäkerheter som finns vad gäller eventuella negativa och positiva effekter på fisk- och skaldjursbestånd och miljö. Detta gäller särskilt i de många områden där kumulativa effekter förväntas.

Effekter på yrkesfiske, livsmedelsförsörjning och krisberedskap

Bortfall av landningsvärden

I konsekvensbeskrivningen sammanfattar HaV effekterna för yrkesfisket genom att analysera hur stor del (%) av landningsvärde som faller bort. Landningarna som tas i beaktande mots-varar fångster som registrerats inom de olika energiområdena. De redovisade siffrorna är blygsamma.

Detta synsätt har dock mycket dålig koppling till verkligheten, eftersom det inte tar hänsyn till det fiskemönster med vilket fisket bedrivs. Tråldragen följer oftast djup och strukturer på botten och utformningen beror på faktorer som tid på året, tid på dygnet, temperatur, vä-derleksförhållanden, hinder på botten m.m. I många av de MKB:er som nu förekommer i vindkraftsbolagens ansökningshandlingar framgår tydligt hur projektområden bryter av de tråldrag som går genom den tänkta parken. Detta innebär att parkens etablering gör att dessa tråldrag inte kommer att kunna genomföras; att avbryta och återuppta tråldragen är inte praktiskt/ekonomiskt möjligt. Den skada parken kommer att medföra blir således betyd-ligt större än vad som redovisas i HaV:s konsekvensbeskrivning. HaV:s analys blir vilsele-dande, eftersom man bortser från de fiskemönster med vilket fisket bedrivs.

I beräkningen av bortfall av landningsvärden har HaV antagit att 50 % av trålfisket kan fortgå. SFPO menar att detta antagande är mycket spekulativ. Bedömningen måste utgå från ett ”worst case scenario” där inget trålfiske kan bedrivas eller inte tillåts. Att demersalt trålfiske skulle kunna fortgå i parker med bottenfasta fundament återstår att bevisa.

Områden av riksintresse för yrkesfisket

SFPO vill påpeka att enligt Boverket (<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/riksintressen/riksintressen-i-pbl/pataglig-skada/>) gäller att:

”En åtgärd kan innebära påtaglig skada på ett riksintresse och därför vara otillå-ten även om åtgärden vidtas utanför riksintresseområdet. Det spelar alltså ingen roll om åtgärden är lokaliserad inom eller utanför det utpekade området. Det är åtgärdens konsekvenser för riksintressets värden och egenskaper som ska bedömas”, samt att

”Även olika typer av barriäreffekter och brutna samband kan innebära påtaglig skada på ett riksintresse”.

Riksintressen och andra allmänna intressen är viktiga för HaV:s avvägningar. HaV:s metod för att bedöma påverkan på yrkesfisket genom bortfall av landningsvärden tar inte hänsyn till Boverkets riktlinjer ovan – metoden är således otillräcklig. HaV behöver utveckla sin konsekvensanalys så att den tar hänsyn till påverkan på riksintresset enligt ovan.

Effekter på fiskeföretag

När effekterna på yrkesfiske och livsmedelsförsörjning bedöms är det viktigt att förstå att svenskt demersalt fiske inte bedrivs av en statlig fiskekolchos som utför allt fiske. Vi har regionalt förankrade fiskeföretag av varierande storlek, företrädesvis små sådana. Hade vi haft en fiskekolchos kanske det ur vissa aspekter skulle vara relevant att bedöma effekterna på fiske genom att resonera runt totala procentuella bortfall till följd av vindkraftsetableringar, då kolchosen då skulle tappa en del av omsättningen men fortsätta bedriva verksamhet.

Nu är det så att vi har individuella fiskeföretag med regional förankring och begränsad räckvidd för bedrivande av fiske. Analysen av effekterna på fisket måste omfatta det som är relevant för bedömningen av effekter på yrkesfiske, livsmedelsförsörjning och regionala värdekedjor – dvs. förutsättningarna för fiskeföretagens ekonomi och möjlighet till fortsatt existens. De ekonomiska marginalerna i det demersala fisket är mycket små och de nya förutsättningar som etablering av vindparker i ett antal av de föreslagna områdena skulle innebära, är med all säkerhet förödande för många fiskeföretag och därmed livsmedelsförsörjning, den infrastruktur som behövs och värdekedjor på land.

Vi vill understryka att planförslagets effekter på yrkesfiskets landningar och bidrag till livsmedelsförsörjningen kommer att styras av effekterna på fiskeföretagens ekonomi och den infrastruktur som är nödvändig för ett fungerande fiske. Bortfall av landningsvärden i individuella energiområden säger mycket lite om påverkan på yrkesfisket och associerade värden.

Helhetsbedömning

Yrkesfisket som förser konsumenter med livsmedel, bidrar även till arbetstillfällen och till att upprätthålla kustsamhällens identitet och livskraft (i ett sysselsättningsperspektiv brukar man tala om en multiplikator om fem, en yrkesfiskare sysselsätter fem personal). Yrkesfisket och dess kringverksamheter stärker också den lokala kulturmiljön som kulturbärare på många platser och skapar i många fall attraktionskraft för turism (se t.ex. AgriFood Economics, rapport 2019:1) I planförslaget skriver HaV att ”i alla tre havsplaneområden kan konsekvenserna för den lokala livsmedelsförsörjningen från havet, fiskhamnar och kustsamhällen vara betydande och bör tas i beaktning vid prövning av vindkraftsprojekt.” SFPO har svårt att förstå varför detta inte tas i beaktande vid upprättandet av förslag till havsplaner utan i stället hänskjuts till prövning av individuella ärenden. Vi tycker inte detta stämmer med uppsatta mål och kraven på strategisk miljöbedömning.

Synpunkter på olika områden i havsplanerna

Bottniska viken

Den områden för energiutvinning som diskuteras ligger i ett område där den vilda laxen vandrar till och från älvarna i Norrland. De bildar en skärm utanför viktiga älvar. Dessa nordliga älvar är av stor vikt för vildlaxen i Östersjön. Med tanke på den planerade stora expansionen av vindkraft, både svensk och finsk, i det aktuella havsområdet är det viktigt att kumulativa effekter beaktas noggrant i miljökonsekvensbeskrivningen.

SFPO hittar ingen diskussion om påverkan på laxenvandringar i Bottenviken. Innan HaV slutligt föreslår områden för energiutvinning i Bottenviken behöver myndigheten analysera potentiella effekter på laxens vandringar i beaktande av kumulativa effekter med anledning av finsk vindkraftsutbyggnad.

Södra Bottenhavet

Strömningens situation i Bottenhavet har varit föremål för stor uppmärksamhet den senaste tiden. I vissa områden är situationen bekymmersam. Orsakerna till detta är dock inte helt klarlagda. Energiutvinningsområden bör inte pekas ut i områden som är av vikt för strömningens reproduktion. En grundlig analys av potentiella effekter på strömningens reproduktion bör göras innan HaV slutligt föreslår områden för energiutvinning.

Östersjön

SFPO saknar möjligt att gå igenom alla eventuella energiutvinningsområden i Östersjön. Vi vill i stället peka på några principer som är viktiga att följa.

Situationen för torsken i Östersjön är för närvarande mycket dålig och har också föranlett regleringar av fisket som begränsar fisket i området. Detta är dock inte en situation som nödvändigtvis råder för evigt; torsken kan mycket väl återhämta sig. Analyser av fiske och ställningstaganden till energiutvinningsområden i Östersjön bör därför också inkludera perioder då torskens beståndstatus var bättre.

Även strömningens situation i Östersjöns olika delområden har varit föremål för stor uppmärksamhet den senaste tiden. I vissa områden är situationen bekymmersam. Orsakerna till detta är dock inte helt klarlagda.

Det är SFPO:s uppfattning att HaV inte bör peka ut energiutvinningsområden i områden som historiskt varit viktiga områden för demersalt fiske efter torsk eller områden som är viktiga för reproduktion av torsk och sill.

Öresund

I Öresund förekommer ett småskaligt fiske som har goda förutsättningar att bidra till lokal livsmedelsförsörjning. Sundet är också viktigt för flera fiskarters reproduktion och fortlevnad. Det är därför inte lämpligt att peka ut områden för energiutvinning i Öresund.

Västerhavet

Norra Västerhavet är ett för Sverige unikt område med många skyddsvärda arter och området är av mycket stor betydelse för fortlevnaden av kommersiella arter av fisk och skaldjur i Skagerrak. Västerhavet är mycket viktigt för fisket efter räka, havskräfta och demersala fiskarter. Vidare är kunskapen i dagsläget mycket dålig om storskaliga vindkraftsetableringars effekter på fiskars och skaldjurs reproduktion, tillväxt och vandringar. För parker med flytande verk finns inga som helst erfarenheter.

På grund av miljöproblemen i Östersjön finns det kvarvarande yrkesfisket av betydelse för marin livsmedelsproduktion i Västerhavet. Regeringens beslut om att medge tillstånd till två vindparker i Kattegatt, Kattegatt Syd och Galene, innebär att större delen av det halländska yrkesfisket kommer att uttraderas. Om svensk förnyelsebar marin livsmedelsproduktion för direkt humankonsumtion ska kunna säkras för framtiden måste de viktiga områdena i norra Västerhavet värnas.

Om storskaliga marina vindkraftsparker etableras i Skagerrak så innebär det en dödsstöt mot det svenska räkfisket och med det en dödsstöt mot hela västkustfisket. En dödsstöt mot en matproducerande basnäring, som kan öka sin livsmedelsproduktion i kristider.

Sverige, men av Europas längst kuststräckor, riskerar att bli utan något fisk- och skaldjursfiske i framtiden om storskaliga vindkraftsparker byggs i Skagerrak. Dessutom känner ingen till de långsiktiga och kumulativa ekologiska effekterna av storskalig marin vindkraft – ändå ska sådan byggas i Skagerrak.

SFPO anser att det är mycket olämpligt att peka ut områden för energiutvinning i Västerhavet. Alla områden (E, E(utr), E(alt), E(utr,alt)), i planförslaget är synnerligen olämpliga.

SVERIGES FISKARES PO

Peter Ronelöv Olsson
Ordförande

Fredrik Lindberg
Ombudsman

Ingemar Berglund
Utredare